१८८८ २०७
म. ग्रं. सं. ठाणें
विषय काव्य
ग्रा. नं. २९१

काव्य

(आर्यन्घुभागनोच्या ...
आत्माराम पांरश्वर पाठार
यांनी तयार केलें.

म. ग्रं. सं. ठाणें

सन १८८८

लेखक आ. मो. पाठारे
६६७

पुस्तकाचें नांव महानंदा

महानंदा.

मराठी ग्रंथ संग्रहालय
नं २८७

मंगलाचरण.

पद.—खमाज, धुमाळी.

श्रीमन्मंगलमूर्ती मंडित मंगलधामा गणराया ॥ पाशांकुश अंकुशधर मूषकवहना हे पार्वति तनया ॥ धृ० ॥ तव वर लेशहि जरी मिळे तरि अघटित यत्न सफल व्हाया ॥ वेळ न लागे जाणुनि ऐसें रचितों मी हें प्रभुराया ॥ काम, क्रोध, मद, मत्सरादि षड्रिपु गांजिति तैशी माया ॥ धांव, धांव, झडकरि विघ्नेशा दीनाशय पूर्ण कराया ॥ श्री० ॥ १ ॥

पद.—कालंगडा, धुमाळी.

स्तवूं सतत या जगदोद्धारक शिव, शंकर

१ दीन असा जो मी, त्या माझी इच्छा.

भोळा ॥ भक्त, सुरेश्वर[1], महामुनी, ते वंदिताति ज्याला ॥ धृ० ॥ उत्पत्ती, लय आणि स्थिती असती ज्यापासोनी ॥ हरुनि सकल विघ्नें दुष्टजनां शासन जो करुनी ॥ पोटिं धरोनी भवपाशांतुनि भक्तां सोडवुनी ॥ अंतिं स्वपदिं नेउनि सुखवी जो हरुनी दुःखाला ॥ स्त० ॥ २ ॥

पद.—खमाज, त्रिवट.

कश्मिर देशीं पूर्वीं होती ॥ वारयोषिता[2] महानंदा ती ॥ धृ० ॥ सौंदर्यें जी लाजवि रतिला ॥ ऐशी लावण्याची मूर्ती ॥ का० ॥ विनयादिक[3] हीं चिन्हें जीच्या- ॥ ठायिं स्वभावें वसलीं असतीं ॥ का० ॥ ३ ॥

साकी.—जोगी.

तटस्थ किन्नर होति, कोकिला ऐकुनि मंजुल गाना ॥ जिचें नृत्यकौशल्य पाहुनी नृप

---

१ इंद्र. २ वेश्या. ३ नम्रता, इत्यादि

डोलविती माना ॥ भाग्या पार नसे ॥ शीवर छत्र सदा विलसे ॥ धृ० ॥ ४ ॥

दिंडी.—हिलांबरी, दादरा.

असुनि वेश्या जी पतिव्रता, होतें ॥ प्रिय न कांहीं शिवभक्तिवीण जोतें ॥ तुम्हीं परिसा, काशि शिवें उद्धरोनी ॥ स्वपादें नेली मिरवीत ते विमानीं ॥ ५ ॥

पद. (बलसागर०)

एकादिनीं कैलासीं शंकर बोले गिरिजेप्रती ॥ 'पाहियल्या अवनीवरि या मी पतिव्रता त्या अती ॥ धृ० ॥ धन्य, धन्य, ती महानंदा तुज काय सांगु पार्वती ॥ वेश्या असुनी माझ्याठायीं फार तिची भक्ती ॥ अहिल्या, द्रौपदी, सीता, तारा, मंदोदरि, असतां ॥ पतिव्रता परि नाम योग्य तिस, धन्य तीच जगतीं' ॥ एक० ॥ ६ ॥

पद—झिंजोटी, त्रिवट.

परिसुनियां ईश—वाणी हिमनगजा कोपुनी ॥ बोले कीं, 'नवल वाटे वच तुमचें ऐकुनी' ॥ 'दाखवितों तुजशि याचा प्रत्यय, ती कामिनी॥ खरि साध्वी नाहिं किंवा आहे या कुंभिनीं' ॥ परि० ॥ ७ ॥

दिंडी.—कानडा, दादरा.

चंडिकेशीं बोलुनी असें भोळा॥ वेश करिता सौदागरी जहाला ॥ महानंदा, पातला गृहीं तीचें ॥ झालि तन्मय सति बघुनि रूप त्याचें॥८॥

पद. (तस्करांहातीं•)

स्वहस्ताकिं पूजा ॥ करुनायां त्याला ॥ सतीनें मंचाकिं बैसविला ॥ कपटवेशी तो ॥ शिव त्या समयाला ॥ करीतो काय पहा कातिला ॥ पृथ्विमोलाच्या ॥ काढि कंकणाला ॥ बघुनि तें हर्ष बहू सातिला ॥स्व०॥ ९ ॥

---

१ पार्वती.

कोल्ही २०१०

श्लोक.-कामदा.

मग ह्मणे, तया 'पृथ्विमोल हें ॥ खाचित मानवी कराणि ही न्हे ॥ वस्तु स्वर्गिची खाचित ही, मला ॥ गमत धातृनें निर्मिली इला' ॥ १० ॥ ०

साकी-पिलू.

काढुनि सौदागर तें तीच्या हस्तीं कंकण घाली ॥ हर्षित वेश्या होउनि त्याशीं नेम करी त्याकालीं ॥ ११ ॥

पद. (खाली ज्याची उपर०)

'पृथ्विमोल हें कंकण आहे ॥ मीही बात्तिस लक्षणि पाहे ॥ पृ० ॥ तीन दीन मी झालें तुमची ॥ दासी आज्ञांकित स्वामी हे ॥ पृ० ॥ काय मानसीं इच्छा प्रभुजी ॥ सांगा, पुरविन मिथ्या नोहे' ॥ पृ० ॥ १२ ॥

---

१ ब्रह्मदेवानें.

पद.—काफी, दीपचंदी.

सौदागरा मानवलें ॥ कोमलनयना वचन सतीचें ॥ ध्रु० ॥ काढुनि दिव्य अशा लिंगातें ॥ पुढति महानंदेचे ॥ ठेवियलें ती हर्षित झाली॥पाहुनि अनुपम तेज तयाचें॥सौ०॥१३

पद. (देवश्री मेनका०)

शिवभक्तीविख्यात सती ती महानंदा वेश्या ॥ ह्मणे, 'धन्य तो ज्याजवळीं हें सतत असे, जगिं या ॥ काय याचि ही प्रभा असे! मज खचित असें गमतें ॥ यावरुनी ओंवाळावीं शतकोटि कंकणांतें' ॥ १४ ॥

अंजनीगीत.—झिंझोटी.

स्वाधिन तें शिव-लिंग करोनी ॥ तायें सौदागर वेश्येलागुनी ॥ बोले, 'यातें फार जपूनी ॥ ठेवि महानंदे' ॥ १५ ॥

पद.—भूपकल्याण, दादरा.

'यापाशीं स्थित मदीय पंचप्राण गे ॥

मंगलें कि गेलें होऊनि दग्ध गे ॥ तरि अग्नी-
माजि प्रवेश मि करीन गे ॥ काठिण महा व्रत
माझें जाण सत्य गे' ॥ १६ ॥

पद. (मी कुमार तीहि ०)

येरिनें[1] अवश्य म्हणोनी ठेवियलें नृत्या-
गारीं ॥ मग तरुणीसह मंचकिं त्या ॥ कपट-
वेशि तो त्रिपुरारी ॥ पहुडला, अंत पाहुनि
जो शेवटिं निजभक्तां तारी ॥ चाल ॥ त्या-
चिया प्रभावेंकरुनी ॥ नृत्यागरासि तो
अग्नी ॥ लागला, 'ऊठगे' ह्मणुनी ॥ तिस सा-
वध करि मदनारी ॥ चाल ॥ ऐकुनी हांक
त्याकाळीं ॥ घाबरि बहु सति ती झाली ॥१७॥

दिंडी.

तयीं वातसखा[2] बहुत चेतुनीयां ॥ जाति
ज्वाला त्या गगनपथें, वेश्या ॥ ह्मणे, 'कोणी
वीझवा तरी अग्नी' ॥ अले धांवत जन सकल
चहुंकडोनी ॥ १८ ॥

---

१ महानंदेनें. २ अग्नि.

साकी.—सिंधडा, धुमाळी.

धैर्यें तैशामाजि महानंदेनें उडि घालोनी ॥ कुक्कुट, मर्कट, दिधलें सोडुनि कंठ—पाश तोडोनी ॥ १९ ॥

ओवी.—मल्हार.

भस्म झाली समग्र नृत्यशाळा ॥ वैश्वानर मग शांत झाला ॥ यावरी बोले त्या सतीला ॥ वेशधारी सौदागर ॥ २० ॥

पद.—कर्नाटकी, धमार.

' दिव्य ऐसें लिंग मम गे ॥ सुरक्षित, नाहिं ? सांगे ॥ महानंदे स्तब्ध कां गे राहसी या समयिं तूं ?' ॥ २१ ॥

पद. (लहान वस्तु ती०)

ऐकुनि गंभिर ही वाणी ॥ क्रू[1] त्यासी बघुनी ॥ दचकाले वेश्या ती स्

1 फौसदा.

बा: काव्य २७०

धाय धाय रडुंनीयां घेई वक्षस्थळ पिट्टुनी ॥ २२ ॥

साकी.

'उमाईशपंकजकीरा, हिमनगजामाता, ईशा ॥ संकट समयीं भक्ता तारुनि तूंचि वारिशी नाशा ॥ मग कां समयीं या ॥ पाहसि अंत प्रभूराया!' ॥ धृ० ॥ २३ ॥

पद.–जोगी, धुमाळी.

'अहा! धूर्जटी, गिरिजारमणा! अंत काय वधया ॥ पाहण्यास ह्या कृत्या केलें? कीं सत्व त्याया? ॥ धृ० ॥ धांव! धांव!! शंकरा, गरीशा, संकट समयीं या ॥ कोण तुझ्या-ण आश्रय मातें? काय सांगु मी यो!' ॥ ज्वा ॥ २४ ॥

वीझव

अंजनीगीत.

चहुंकडेरि मग ती हात जोडुनी ॥ बोले,

---

१ शंकरा. २ सौदागराला.

'स्वामी, प्राणाहूनी ॥ लिंग तुह्मां जें प्रिय तें अग्नीं ॥ दग्ध अहा ! झालें !!' ॥ २५ ॥

पद.–मुलतानी, धुमाळी.

कपटवेषधारी सौदागर तो ऐसें ऐकुनी ॥ बळेंची क्रुद्ध बहू होउनी ॥ नेत्र गरगरां फिरवोनीयां भृकुटी त्या चढवुनी ॥ रक्तवर्ण ते स्वनेत्र करुनी ॥ ह्मणे, 'पहावें धैर्य सतीचें किती? आळ घालुनी' ॥ ऐसा विचार करि तो मनीं ॥ 'पतिव्रता धर्म हाच का तव? नसेल तुजसम कुणी ॥ वाटतें मज, या जगिं जारिणी ॥ कथिशि काय तूं असत्य मजला? वस्तु माझि लपवुनी ॥ याचा विचार करि भामिनी' ॥ शब्द तयाचे कठिण वज्रवत् परिसुनियां कामिनी ॥ विनयें म्हणे, पदर पसरुनी॥२६॥

दिंडी.–लिलांबरी, दादरा.

'व्यर्थ कां हो कोपुनि स्वामिराजा ॥ क्लेश

---

१ भोंवया.

देतां आपुल्या जिवा[१] माझा ॥ कृतघ्नचा अपराध हा असोनी ॥ करा अनुकंपा क्रोध आवरोनी' ॥ २७ ॥

पद. (माझा कृष्ण देखिला काय०)

तयिं सौदागर तो सतिला॥बोले काय पहा ॥ धृ०॥ 'नेमाचा दिन दुसरा जाण ॥ झडकरि माझी वस्तू आण ॥ नाहिं तरी मी देतों प्राण ॥ सत्य, सत्य महानंदे' ॥त० ॥२८॥

श्लोक.—कानडा.

निष्ठूरसें वचन बोलुनि हें तयानें ॥तो रोहिताश्व बहु चेताविला त्वरेनें ॥कुंडासमीप मग येउनि तो स्मरारी ॥ झाली उडी, स्वपदिं जो प्रिय भक्त तारी ॥ २९ ॥

पद. (मज बहु चि हीं०)

मग पाहुनि हें काय सतीनें केलें ॥ याच्रकजन पाचारीले ॥ दाखवुनी त्यां सकल कोश

१ दया. २ अग्नि. ३ द्रव्याचा खजिना.

लुटवीले ॥ अति तृप्त द्विजां तार्ये केलें ॥ चाल ॥ नेसली धवल ती वसनातें ॥ चर्चिलें भस्म सर्वांगातें ॥ चाल ॥ रुद्राक्ष करीं, कंठिं बांधुनी अपुलें ॥ 'हर' ह्मणुनि दहनिं वेपु त्यजिलें ॥ मग० ॥ १० ॥

पद. (दिसलि पुनरपी०)

तृतिय नेत्रि वैश्वानर, शिरिं जल वाहे ज्याच्या झुळझूळां ॥ अभयंकर जो महायोगि गजचर्म असे तें पांघरला ॥ ध्रु० ॥ व्याघ्रांबर नेसला जयाच्या शिरिं शोभा दे चंद्रकला ॥ गळां मनुजमुंडहार फणिवर वेष्टित ज्याच्या अंगाला ॥ सूर्यबिंब उदयाचलिं निघतें, प्रकटुनि तेवीं त्या सातिला ॥ वरच्यावर कंदुकांपरी धरि; बोले तिजशीं शिव भोळा ॥' पाहुनि निःसिम भक्ति तुझी मी सुप्रसन्न झालों तुजला ॥ माग कांहिं वरदान, मनीं तूं काय इच्छिसी सांग मला'॥ तृ० ॥ ३१ ॥

---

१ अग्नींत. २ शरीर ३ चेंडूप्रमाण.

साकी.–पिलू, झुमाळी.

ऐकुनि वेश्या शिव वाणी ही आनंदित बहु झाली ॥ ह्मणे, 'नगरजन सर्व उद्धरुन स्वपादें नेइ ये वेळीं' ॥ ३२ ॥

पद. (नाहिं सुभद्रा०)

तयीं शिवानें इच्छित दिधला वर 'तथास्तु' बोलुनी ॥ माता, बंधूसह तिस नेले मिरवीत विमानीं ॥ धृ०॥ सर्व नागरिकजनही तैसे स्वपदीं नेऊनी ॥ उद्धारिले, ते तेथ राहिले शिवरूप होउनी ॥ तयीं० ॥ ११ ॥

अंजनीगीत.

आधी व्याधी जेथें नाहीं ॥
काम, क्रोध, द्वंद्व न दुःखें हीं ॥
तें पद पावलि महा साध्वि ही ॥
अनुनीयां वेश्या ॥ १४ ॥

समाप्त.

ईशस्तवन.

पद.–भूप, त्रिताल.

पावना, हे मन तल्लिन होवो सतत तुझ्या चरणां ॥ धृ० ॥ योगीमानसपद्ममिलिंदा, प्रमोदकंदा, बहु छंदा ॥ पुरवुनि, देशी हे नगवासी, भक्तमनांशीं, मुनिवृंदा ॥ अंतीं मुक्ती, धृति तेविं अती, सन्मति ती त्या मतिमंदा ॥ देशी तूं, त्रस्तजनां अभया दिना, त्रीनयना ॥१॥ सुकाव्य सुमनीं, दृढभाव मनीं धरुनी, जनमनविश्रामा ॥ करितों पूजन, प्रिय होवो, मुग्धावनिताप्रघटितकामा ॥ मोरेश्वरसुत आत्मारामा, गिरिवरजानयनाऽरामा॥दे,सदया, सौख्य; तरी जगदाभरणा, तोष मना ॥ २ ॥

PUBLISHED

BY

D. A. BROTHERS.

25, *Chendnee*,

THANA.

'जॉइन्ट स्टॉक्' छापखान्यांत छापून
प्रसिद्ध केलें.

लेखावर मेख ....
. दा ,, ... १
भालणी १
हिंदुस्थानांतील १ ०
पर्या विवेचन. चि निकृष्ट स्थितीनि-
...यसार. १ ०
जाणाऱ्या विद्या... त्रे इयत्तेचे परिक्षेम
सुरापान निषेध ...... करितां)...... ... .. ०. ६

तयार आहे.

संगीत

वसंत—इंदिरा नाटक. (१

(प्रयोग करण्यास योग्य व सुल

किंमत १२ आणे. ट० हा० १

सूचना.—दहा प्रती घेणारास एक प्रत खल मिळेल. पुस्तक मुंबईत बुकसेलर्स यांच्या दुकानीं, व खालील पत्त्यावर विकत मिळे पुस्तकें दोन्ही ठिकाणीं विक

पत्ता:—डॉ० ए० ब्रदर्स, २५ चेंदणी. ठाणें.

प्रक

नं. २०

विषय

काव्य

संग्रहालय क्रमांक

२०

पद—झिंजोटी, त्रिवट.

परिसुनियां ईश—वाणी हिमनगजा कोपुनी ॥ बोले कीं, 'नवल वाटे वच तुमचें ऐकुनी' ॥ 'दाखवितों तुम्हांशि याचा प्रत्यय, ती कामिनी॥ खरि साध्वी नाहिं किंवा आहे या कुंभिनीं' ॥ परि० ॥ ७ ॥

दिंडी.—कानडा, दादरा.

चंडिकेशीं बोलुनी असें भोळा॥ वेश करिता सौदागरी जहाला ॥ महानंदा, पातला गृहीं तीचें ॥ झालि तन्मय सति बघुनि रूप त्याचें॥८॥

पद. (तस्करांहातीं०)

स्वहस्तांकिं पूजा ॥ करुनायां त्याला ॥ सतीनें मंचाकें बैसविला ॥ कपटवेशी तो ॥ शिव त्या समयाला ॥ करीतो काय पहा कौतिला ॥ पृथ्विमोलाच्या ॥ काढि कंकणाला ॥ बघुनि तें हर्ष बहू सतिला ॥स्व०॥ ९ ॥

---

१ पार्वती.

कांदी १०१८
(१

श्लोक.-कामदा.

मग ह्मणे, तया 'पृथ्विमोल हें ॥ खचित मानवी कराणि ही नव्हे ॥ वस्तु स्वर्गिची खचित ही, मला ॥ गमत धातृनें निर्मिली इला' ॥ १० ॥

साकी-पिलू.

काढुनि सौदागर तें तीच्या हस्तीं कंकण घाली ॥ हर्षित वेश्या होउनि त्यासीं नेम करी त्याकालीं ॥ ११ ॥

पद. (ध्यालो ध्याची उपवर०)

'पृथ्विमोल हें कंकण आहे ॥ मीही बत्तिस लक्षणि पाहे ॥ धृ० ॥ तीन दीन मी झालें तुमची ॥ दासी आज्ञांकित स्वामी हे ॥ पृ० ॥ काय मानसीं इच्छा प्रभुजी ॥ सांगा, पुरविन मिथ्या नोहे' ॥ पृ० ॥ १२ ॥

---

१ ब्रह्मदेवानें.